

Ekzotik turizm va uning ahamiyati

CHDPU 4-kurs talabasi

Safarov Xurshidbek Sobir o'g'li

Anotatsiya: Ushbu maqola Ekzotik Turizmning shakllanish omillari, hususiyatlari, bugungi kundagi ahamiyati va dunyo turizmidagi o'rni, Ekzotik hududlar va ularning joylashuvi, shuningdek, uni mamlakatimizda rivojlantirish istiqbollarini o'rganadi.

Kalit so'zlar: Ekzotika, Turizm, Sarguzash va Sayohat, Ekzotik turizmning shakllanish omillari, G'ayrioddiy landshaftlar, Boixilma-xillik, Ekzotik turizmga xos xususiyatlar, O'zbekistondagi ekzotik hududlarni rivojlantirish.

KIRISH

Ekzotik turizm – bu sayyohlarning o'zining kundalik hayotidan tubdan farq qiladigan, tabiiy yoki madaniy jihatdan o'ziga xos hududlarga sayohat qilishi hisoblanadi. Bu turizm turi odatda chekka, kam rivojlangan yoki noyob tabiiy-landshaft resurslariga ega hududlarda amalga oshiriladi. Ekzotik turizm nafaqat dam olishni, balki o'rganish, kashfiyot va mahalliy madaniyat bilan tanishishni ham o'z ichiga oladi. Shunday qilib **Ekzotik turizm** tabiiy va ijtimoiy jihatdan o'ziga xos hududlarga sayohat qilib, mahalliy madaniyat va landshaft bilan tanishish hisoblanadi.

Ekzotik turizm zamonaviy turizmning o'sib borayotgan yo'nalishlaridan biri bo'lib, an'anaviy turistik oqimlardan farqli ravishda sayohatchini notanish, noodatiy, o'ziga xos tabiiy, madaniy yoki etnik xususiyatlarga ega hududlar bilan tanishtirishni maqsad qiladi. Dunyo turizm bozorida "exotic tourism", "special interest tourism" yoki "alternative tourism" atamaları bilan mashhur bo'lgan bu yo'nalish odatda keng ommaga unchalik tanish bo'lmagan hududlarga qaratilgan bo'ladi.

Ekzotik turizmning shakllanish omillari

Ekzotik mamlakatlarda dam olish kundalik hayot tashvishlaridan qochishning samarali usuli hisoblanadi. Ta'kidlanishicha, bu insonning ruhiy holatini to'liq "qayta yuklash" (reset) va hayot quvonchini his qilishiga yordam beradi. G'ayritabiiy ob-havo sharoiti, o'zgacha turmush tarzi, changalzorlarning yorqin ranglari, yangi tovush va hidlar, notanish hamda noodatiy oshxona, egzotik mamlakatlarning qiziqarli arxitekturasi va madaniy merosi — bularning barchasi maftunkor va hayratlanarli hordiqning asosiy tarkibiy qismlaridir.

Ekzotizm (ekzotik turizm) — iqlimi va madaniyati bilan farq qiladigan hamda o'zimiz o'rgangan xususiyatlardan butunlay ajralib turadigan ayrim mamlakatlarga xos bo'lgan

belgilar majmuasidir. Shu sababli, egzotik sayohatlar ham masofa, ham madaniy me'yorlar nuqtayi nazaridan ancha uzoq bo'lgan yo'nalishlarni o'z ichiga oladi.

Egzotik turizmning o'ziga xos xususiyati uning davomiyligidadir. Shuningdek, u sayyoh maqsad qilingan mintaqadagi barcha diqqatga sazovor joylarni ko'rishi uchun maxsus tashkil etiladi. Bu ko'pincha bir-biridan uzoqda joylashgan mamlakatlardagi maksimal darajadagi ko'p ob'ektlarni ziyorat qilishni nazarda tutgan holda, deyarli har kuni turar joyni almashtirishni talab qiladi. Sayyohlar boshqa madaniyat, boshqa iqlim va vaqt mintaqasiga, shuningdek, o'zgacha muloqot va xulq-atvor uslubiga ega bo'lgan hududlarga borayotganliklarini yaxshi anglaydilar. Bir tomondan, bu yangi taassurotlar va sarguzashtlarga chanqoq kishilar uchun hayajonli bo'lsa, ikkinchi tomondan, ayrim sayyohlar bunday sharoitda stressli holatlarga tushib qolishlari mumkin.

Egzotik turizmning bir necha turlarini ajratib ko'rsatish mumkin:

Sarguzashtli sayohat: Bu tur vulqonlar, orollar va sharsharalar kabi egzotik joylarga tashrif buyurishni o'z ichiga oladi. Albatta, bu egzotik va ekologik toza qo'riqxonalariga qilinadigan, noodatiy transport vositalari bilan bog'liq bo'lgan nostandart turdir. Ayrim hollarda bunday sayohat xavf-xatar va jiddiy jismoniy faollik bilan bog'liq bo'lib, jasorat va mahorat talab qiladi. Shuningdek, bu turga tabiatda safari qilish, ovchilik, baliq ovlash, foto-ov, qishda mototsikllarda yoki borish qiyin bo'lgan hududlarda jip-turlar ham kiradi.

Fojiaviy va texnogen joylarga turlar: Mashhur joylarga, zilzila, suv toshqini, vulqon otilishi sodir bo'lgan hududlarga hamda cho'kayotgan kemalardagi texnogen ofat joylariga sayohatlar. Masalan, vertolyotda Chernobil atom elektr stansiyasi hududini ko'zdan kechirish.

Suv osti ekspeditsiyalari: 1998-yilning yozida chuqur suv osti kemalari bilan jihozlangan "Akademik Keldish" ilmiy-tadqiqot kemasi bir guruh ishqibozlarni Atlantika okeaniga olib borib, afsonaviy "Titanik" halokatga uchragan joy tubiga tushishni tashkil qildi. Shuningdek, "Andrea Dorea" va boshqa cho'kib ketgan yo'lovchi laynerlarini ko'zdan kechirish turlari ham ma'lum. Agar turistik markaz yaqinida cho'kkan kema bo'lmasa, sayyohlar uchun maxsus kema cho'ktirilishi ham mumkin.

Xazina qidirish: Xazina va qimmatbaho buyumlar qidiruvchi professional hamda havaskor ekspeditsiyalar mavjud. Ular sarguzasht va ko'ngilochar maqsadlarda oltin konlari chiqindilarida oltin qumini yuvish yoki qimmatbaho toshlarni qidirish imkoniyatini beradi. Hind okeani orollarida sayyohlarga kurak va taxminiy xazina joyi belgilangan xarita taklif etiladi — bu turdagi faoliyat orollardagi ko'ngilochar dasturlar ro'yxatiga kiritilgan.

Learning and Sustainable Innovation

Arktika va Antarktidaga kruizlar: Yaqin vaqtlardan boshlab Arktika va Antarktikaga kruizlar tashkil etila boshlandi. Tobora ko'proq odamlar ekstremal sharoitlarda bo'lishni va pingvinlar kabi egzotik hayvonlarni ko'rishni istashmoqda. Bundan tashqari, Shimoliy va Janubiy qutblar Yerdagi eng toza joylar hisoblanadi.

Kosmik turizm: Bu ekstremal turizmning eng qimmat va ehtimol eng egzotik turi — Yer orbitasiga sayohatdir.

Egzotik turizmning boriladigan joyning (mamlakat, mintaqa) o'ziga xos xususiyatlaridan tashqari alohida farqi yo'q. Bu joylar tabiiy, irqiy yoki madaniy belgilari tufayli egzotik deb hisoblanishi mumkin. "Egzotik" tushunchasining o'zi juda sub'ektiv bo'lib, u sayyohning shaxsiy xususiyatlariga (bilim darajasi va intellekti, yashash hududi va muhiti, dini va e'tiqodi) bog'liqdir.

Egzotik turizm — bu, birinchi navbatda, o'ziga xos tomosha bo'lib, u umumiy holatda ijobiy his-tuyg'ularni uyg'otadi. Egzotizm sayohatchi uchun doimiy bo'la olmaydi; u odatda egzotik yo'nalishlarga qisqa muddatli tashriflar uchun xosdir. Chunki u yerda doimiy yashash yoki uzoq vaqt qolish ko'nikmani hosil qiladi va ekzotizm o'zining sirli hamda noma'lum jozibasini yo'qotadi.

Ekzotik turizm zamonaviy turizm sanoatining eng jadal rivojlanayotgan segmentlaridan biri bo'lib, u sayyohning odatdagi turmush tarzi, iqlimi va madaniyatidan keskin farq qiluvchi hududlarga amalga oshiriladigan sayohatlarni o'z ichiga oladi. Ushbu yo'nalishning shakllanishi va taraqqiyoti bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lgan quyidagi fundamental omillarga tayanadi:

1. Ijtimoiy-psixologik transformatsiyalar

Zamonaviy jamiyatda iste'mol madaniyatining o'zgarishi turizm motivatsiyasiga ham ta'sir ko'rsatdi. Standartlashtirilgan ommaviy turizm (sun, sea, sand) o'rnini **individual va kognitiv (bilishga yo'naltirilgan) turizm** egallamoqda. Sayyohlarda "ekstremal tajriba orttirish" va "madaniy farqlarni his qilish" kabi psixologik ehtiyojlarning ortishi ekzotik yo'nalishlarga bo'lgan talabni drayveriga aylandi.

2. Transport va kommunikatsiya inqilobi

Globallashuv jarayoni natijasida geografik uzoqlik tushunchasi o'z ahamiyatini yo'qotmoqda:

Aviatsiya logistikasi: Havo transportining texnik takomillashuvi natijasida transkontinental parvozlarning ko'payishi eng chekka nuqtalarni (masalan, Okeaniya orollari yoki Amazoniya havzasi) xalqaro turistik xaritaga kiritdi.

Axborot texnologiyalari: Global bron qilish tizimlari (GDS) va raqamli platformalar sayyohga dunyoning istalgan nuqtasidagi xizmatlarni masofadan turib tahlil qilish va sotib olish imkonini berdi.

3. Iqtisodiy integratsiya va liberallashtirish

Ko'plab ekzotik mamlakatlar (Janubi-sharqiy Osiyo, Afrika va Lotin Amerikasi davlatlari) turizmni milliy iqtisodiyotning strategik tarmog'ini deb e'lon qildi. Bu esa quyidagilarga olib keldi:

Viza rejimlarining soddalashishi: Ko'plab "yopiq" hududlarning xalqaro sayyohlar uchun ochilishi.

Xorijiy investitsiyalar: Ekzotik hududlarda yuqori servis darajasiga ega bo'lgan mehmonxona majmualari va infratuzilma ob'ektlarining barpo etilishi.

4. Ekologik va antropologik qiziqish

Tabiiy resurslarning kamayishi va urbanizatsiya darajasining ortishi insoniyatda "**bokira tabiat**" (**untouched nature**) ga bo'lgan intilishni kuchaytirdi.

Ekoturizm bilan sintez: Ekzotik turizm ko'pincha ekologik turizm bilan hamnafas rivojlanib, noyob flora va fauna olamini saqlab qolish va ularni o'rganishga xizmat qiladi.

Etnomadaniy jozibadorlik: Urbanizatsiyadan xoli bo'lgan qabilalar, urf-odatlar va qadimiy turmush tarzini o'rganishga bo'lgan antropologik qiziqish ushbu sohaning ma'naviy qiymatini oshiradi.

Ekzotik turizmning rivojlanishi quyidagi asosiy omillar bilan belgilanadi:

1. Tabiiy landshaftlarning noodatligi

Tropik o'rmonlar, vulqonlar, cho'l hududlari, orollar, noyob flora va fauna. Masalan, Afrika safari hududlari, Janubiy Amerika Amazonka havzasi, Hind okeani orollari.

2. Mahalliy madaniyatning rang-barangligi

Etnik guruhlar turmush tarzi, milliy kiyimlar, an'anaviy ovqatlar, xalq tabobati.

Masalan, Polynesiya orollari, Papua-Yangi Gvineya qabilalari, O'zbekistonning tog'li qishloqlaridagi qadimiy udumlar.

3. Iqlim sharoitining g'ayrioddiylik

Issiq-sahar iqlimi, tropik musson hududlari yoki muzliklar.

Arktika turizmi ham ekzotik turizmning alohida turi hisoblanadi.

4. Ekologik tozaligi va tabiiy muhitning bo'yalmaganligi

Odam qo'li tegmagan hududlar sayohatchini jalb etadi.

Ekzotik turizmga xos yo'nalishlar

- **Ekoturizm** — ekologik resurslarga asoslangan, atrof-muhitni asrash tamoyiliga tayanadi.
- **Etnoturizm** — mahalliy etnik guruh madaniyati bilan tanishish.
- **Sarguzasht va ekstremal turizm** — alpinizm, diving, safari, cho'l ekspeditsiyalari.

- **Agroturizm** — qishloq xo‘jaligi jarayonlarida bevosita ishtirok etish, qishloq hayoti bilan tanishish.

Bu yo‘nalishlarning barchasi ekzotik turizmning tarkibiy qismlari sifatida o‘rganiladi. **Ekzotik turizmning hududiy ahamiyati** — bu muayyan geografik maydonning o‘ziga xos tabiiy-antropogen majmualari asosida xalqaro turistik xizmatlar bozorida ixtisoslashuvi va bu jarayonning hudud ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ko‘rsatadigan kompleks ta’siridir.

I. Hududiy ixtisoslashuv va xalqaro mehnat taqsimoti

Ekzotik turizm geografik jihatdan asosan "periferiya" (chekka) hududlarda to‘plangan bo‘lib, ushbu hududlarning global iqtisodiyotga integratsiyalashuvini ta’minlaydi.

Resurs potensialining realizatsiyasi: Aksariyat ekzotik hududlar sanoat va agrar sohada raqobatbardosh bo‘lmasa-da, o‘zining noyob landshaftlari (marjon riflari, tropik o‘rmonlar, vulqonlar) hisobiga yuqori rentabellikka ega turistik markazlarga aylanadi.

Eksport o‘rnini bosuvchi model: Turizm xizmatlari "ko‘rinmas eksport" vazifasini o‘tab, hududga xorijiy valyuta oqimini ta’minlaydi.

II. Rekreatsiya landshaftlarining hududiy tashkil etilishi

Ilmiy manbalarda ekzotik turizm hududlari uchta asosiy model asosida shakllanishi qayd etiladi:

1. **Orol (Anklav) modeli:** Bu modelda turizm faoliyati hududiy jihatdan chegaralangan bo‘lib, tashqi dunyodan deyarli ajratilgan yuqori darajadagi servis zonalarini tashkil etadi (Masalan: Maldiv, Seyshel orollari).

2. **Chiziqli-marshrutli model:** Sayohat uzoq masofali yo‘nalishlar bo‘ylab, turli geografik nuqtalarni birlashtirgan holda amalga oshiriladi (Masalan: Buyuk Ipak yo‘li yoki Amazonka bo‘ylab ekspeditsiyalar).

3. **Nuqtali-ob’ektlilik modeli:** Muayyan bir noyob tabiiy yoki tarixiy ob’ekt atrofida shakllangan turistik klasterlar (Masalan: Peru — Machu Pikchu, Iordaniya — Petra).

III. Hududiy barqaror rivojlanish va ekologik muvozanat

Ekzotik turizmning hududiy ahamiyati uning tabiatni muhofaza qilish funksiyasi bilan chambarchas bog‘liq:

- **Antropogen yuklamani tartibga solish:** Ilmiy asoslangan "rekreatsiya sig‘imi" (carrying capacity) tushunchasi orqali ekotizimlarga zarar yetkazmagan holda hududdan foydalanish strategiyasi ishlab chiqiladi.

- **Biologik xilma-xillikni iqtisodiy himoyalash:** Ko‘pgina Afrika va Lotin Amerikasi davlatlarida turizmning rivojlanishi brakonyerlikka qarshi kurashish va noyob turlarni saqlab qolish uchun asosiy moliyaviy manba bo‘lib xizmat qiladi.

IV. Ijtimoiy-madaniy hududiy identifikatsiya

Ekzotik turizm hududning madaniy qiyofasini saqlash va dunyoga tanitishda muhim vositadir:

Etnomadaniy muhitni saqlash: Mahalliy xalqlarning urf-odatlarini, tili va hunarmandchiligi turistik mahsulotning ajralmas qismiga aylanishi natijasida hududning o'ziga xosligi (identity) saqlanib qoladi.

Hududiy branding: Muayyan hududning xalqaro miqyosdagi "ekzotik imidji" xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda marketing aktivini vazifasini o'taydi.

Ekzotik turizm hududlarga bir qancha iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy afzalliklar olib keladi:

1. **Hududning iqtisodiy faolligi oshadi**

Yangi ish o'rinlari: gidlar, transport xizmati, mehmon uylar, ovqatlanish maskanlari.

Mahalliy iqtisodiyotga to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar kirib keladi.

2. **Hududning xalqaro turizm xaritasida paydo bo'lishi**

Kam rivojlangan yoki tanilmagan hududlar ommaga tanishtiriladi.

Masalan, O'zbekistonning Surxondaryo, Qashqadaryo, Farg'ona vodiysi tog'-vodiy qishloqlari.

3. **Mahalliy madaniyatning tiklanishi va asrashga undash**

Turizm ta'sirida qadimiy hunarmandchilik rivojlanadi.

Milliy taomlar, an'anaviy festivallar tiklanadi.

4. **Ekologik barqarorlikni qo'llab-quvvatlash**

Ekzotik turizm ko'pincha ekoturizmga yaqin bo'lgani uchun, tabiiy resurslarni muhofaza qilish talab etiladi.

Mas'uliyatli turizm modeli hududning uzoq muddatli barqaror rivojlanishiga olib keladi.

Ekzotik turizmning asosiy xususiyatlari:

1. **Noyob tabiiy landshaftlar** – cho'llar, o'rmonlar, tog' tizmalari, daryo va ko'l manzaralari, botqoqliklar kabi hududlar.

2. **Madaniy va etnik xususiyatlar** – mahalliy an'analar, xalq hunarmandchiligi, tarixiy yodgorliklar.

3. **Chekka hududlarga sayohat** – odatda keng turistik infratuzilma mavjud bo'lmagan hududlar.

4. **Barqarorlik prinsipi** – sayyohlar tabiiy va madaniy resurslarga zarar yetkazmasligi kerak, ekologik va ijtimoiy mas'uliyatni hisobga olgan holda sayohat qilinadi.

Ekzotik turizmning **ahmiyati** bir nechta jihatdan seziladi: **Iqtisodiy ahamiyati:** Hududdagi mahalliy aholi bandligini oshiradi, kichik biznes va xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantiradi. **Madaniy ahamiyati:** Mahalliy madaniyat, urf-odatlar va an'analar saqlanadi va keng auditoriyaga tanitiladi. **Ekologik ahamiyati:** Ekoturizm shaklida amalga oshirilsa, tabiiy resurslar saqlanadi, ekologik ong rivojlanadi. **Ilmiy va o'quv ahamiyati:** Sayyohlar va tadqiqotchilar uchun noyob tabiat va ijtimoiy tizimlarni o'rganish imkoniyatini yaratadi.

Ekzotik turizmning global o'sishi

Jahon turizm tashkiloti (UNWTO) ma'lumotlariga ko'ra, 2018–2023 yillar davomida ekzotik turizmga talab global sayohatlarning 20–25% ni tashkil etgan. Bu yo'nalish ayniqsa Yevropa, AQSh, Yaponiya va Janubiy Koreya sayyohlari orasida mashhur.

O'zbekistonda ekzotik turizmning imkoniyatlari

Bugungi globallashuv sharoitida turizm sohasi jahon iqtisodiyotining eng tez rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri hisoblanadi. An'anaviy turizm yo'nalishlari bilan bir qatorda **ekzotik turizm** ham alohida ahamiyat kasb etib, sayyohlarga noodatiy, betakror va unutilmas tajribalarni taqdim etishga qaratilgan. O'zbekiston boy tabiiy resurslari, qadimiy tarixi, rang-barang madaniy merosi va milliy an'analari bilan ekzotik turizmni rivojlantirish uchun katta salohiyatga ega mamlakatlardandir. Tog'li hududlarda qishloq turizmi (Boysun, Omonxona, Chotqol).

- Etnoturizm: Surxonning qadimiy urf-odatlarini, Farg'ona vodiysida hunarmandchilik.
- Cho'l turizmi: Kizilqum safari, Ayazqala, Sulton Uvays tog'lari. Bu hududlarga xalqaro talab ortib bormoqda.

O'zbekiston ekzotik turizmni rivojlantirish uchun ulkan imkoniyatlarga ega. To'g'ri strategiya, sifatli xizmat va milliy qadriyatlarni asrab-avaylash orqali mamlakatimiz jahon turizm bozorida o'ziga xos va raqobatbardosh yo'nalishga aylanishi mumkin. Ekzotik turizm nafaqat iqtisodiy foyda, balki O'zbekistonning boy madaniy merosi va hududlardagi boy tarixini dunyoga tanitish vositasi hamdir.

XULOSA

Ekzotik turizm nafaqat dam olish vositasi, balki hududlarning tabiiy va madaniy resurslarini o'rganish va ularni barqaror rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu turizm turi

Surxondaryo kabi noyob tabiiy va madaniy hududlar uchun alohida ahamiyatga ega bo‘lib, iqtisodiy, madaniy va ekologik manfaatlarni uyg‘unlashtiradi.

Xulosa qilib aytganda, ekzotik turizmning hududiy ahamiyati — bu **geografik determinizm** (tabiiy sharoitning o‘rni) va **iqtisodiy pragmatizm** (foйда olish) o‘rtasidagi muvozanatdir. Ushbu sohani hududiy rejalashtirishda "barqaror turizm" (sustainable tourism) tamoyillariga amal qilish, hududning ekologik va madaniy degradatsiyasining oldini olishning yagona yo‘lidir. Ekzotik turizmning rivojlanishi — bu insoniyatning intellektual va hissiy chegaralarini kengaytirishga bo‘lgan intilishining natijasidir. Biroq, bu jarayon ekotizimlarning muvozanatini saqlash va mahalliy madaniyatlarning o‘zligini yo‘qotmaslik kabi barqaror rivojlanish tamoyillariga amal qilishni taqozo etadi.

Ekzotik turizm hududlarni xaritalash va rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb qiladi. Chunki, turizm resurslarining joylashuvi, tabiiy sharoitlar va madaniy merosning mavjudligi hududning salohiyatini aniqlashga yordam beradi. Shuning uchun hududiy xaritalash va geografik tahlil bu turizm turini samarali rivojlantirishning asosi hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Weaver D. *Ecotourism, 3rd Edition*. Routledge, 2021. – Ekoturizm va barqaror turizm bo‘yicha keng qamrovli qo‘llanma.
2. Bricker K.S., Kariithi J. (eds.) *Ecotourism and Sustainable Tourism: From Principle to Practice in the New Millennium*. Apple Academic Press, 2025. – Ekoturizm hamda barqaror turizm tamoyillari va amaliyotlari.
3. Eagles P.F.J., McCool S.F. *Sustainable Tourism in Protected Areas: Guidelines for Planning and Management*. IUCN/UNWTO/UNEP, 2002. – Turizmni rejalashtirish va barqaror muhofaza etish bo‘yicha yo‘riqnomasi.
4. Weaver D., Oppermann M. *Tourism Management*. John Wiley & Sons, 2012. – Turizm turlari, jumladan alternativ va ekzotik sayohatlar. (*umumiy turizm bo‘yicha darslik*)
5. Honey M. *Ecotourism and Sustainable Development: Who Owns Paradise?* Island Press, 2008. – Ekoturizm tushunchasi, barqarorlik va mahalliy jamoalar bilan ishlash. (*maqolalar tarkibida ko‘p tilga olinadi*)
6. Soliev A., Abdug‘aniyev A. *Turizm geografiyasi*. Toshkent: O‘zbekiston, 2018. – Hududiy turizm va geografik omillar bo‘yicha. (*mintaqaviy nazariy qo‘llanma*)

INNOVATIVE PUBLICATION

Journal of Effective
Learning and Sustainable Innovation

Vol.4 №3 (2026). March

innovativepublication.uz

7. Egamberdiyeva L.Sh., Alimova G.A., Kim T.V. *Экотуризм*. Toshkent: Yosh avlod matbaa, 2021. – O‘zbekiston sharoitida ekoturizm turlarini o‘rganish.

8. Haitboyev R. *Ekologik turizm*. Toshkent: Barkamol fayz media, 2018. – Ekologik turizm konsepsiyasi va metodologiyasi.